

VESÂYET

502; M. Yûsuf Mûsâ, *Ahkâmü'l-ahvâli's-şahşiy-ye*, Kahire 1378/1958, s. 421-483; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî fi şevbihi'l-cedid*, Beyrut 1967-68, I, 565-568; II, 816-831; Mustafa es-Sibâi - Abdurrahman es-Sâbüni, *el-Ahvâlü's-şahşiy-ye*, Dımaşk 1390/1970, s. 97-177; Hâşim Ma'rûf el-Hasenî, *el-Vişâye ve'l-evkâf*, Beyrut 1980, s. 9-120; M. Cevâd Mağniyye, *Fıkhü'l-İmâm Ca'fer es-Şâdik*, Beyrut 1404/1984, VI, 175-182; Bilmen, *Kamus*, V, 179-206; M. Ca'fer Şem-seddin, *el-Vaşiy-ye ve ahkâmühâ fi'l-fıkhü'l-İslâmî*, Beyrut 1405/1985, s. 352-387; Ahmed M. Husarî, *el-Velâye, el-vesâye, et-talâk fi'l-fıkhü'l-İslâmî li'l-ahvâli's-şahşiy-ye*, Beyrut 1992, s. 89-205; Subhî el-Mahmesânî, *el-Mebâd'ü's-şer'iy-ye ve'l-kânûniyye*, Beyrut 2002, s. 58-108, 157-236; Şevket Topal, "Korumaya Muhtaç Çocukların Bakımı ve Gözetimi Açısından İslâm Hukû-kunda Velâyet ve Vesâyet Yetkisi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI/3 (2006), s. 249-273; "İşâ", *Mu.F.* VII, 205-219; "Vişâye", a.e., XLIII, 167-214; Hamza Aktan, "Vesâyet", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, İstanbul 1997, IV, 456-458.

ALİ BARDAKOĞLU

VESENİYYE

(bk. PUTPERESTLİK).

VESİLE

(bk. TEVESSÜL).

VESİLETÜ'n-NECÂT

(bk. MEVLİD).

VESK

(الوسق)

Hz. Peygamber devrinde
Medine'de kullanılan
katı madde ölçüğü.

Sözlükte "kapsam, hacim" anlamındaki **vesk** (çoğulu vüsûk ve evsuk) / **visk** (çoğulu evsâk) kelimesinin birçok sâi istiap ettiği için bu adı aldığı belirtilmektedir. Kabaca bir deve yükü, bir veya iki idl (denk) olarak açıklanmakta (İbn Sîde, III/12, s. 265-266), dolayısıyla "himl" (yük) ve "vikr" (yük, katır, at, eşek yükü) kelimeleriyle özdeşleştirildiği görülmektedir. Vesk denizci Araplar'ca gemi kargosu için de kullanılmıştır (Makrîzî, III, 245; İbn Tağrıberdî, IX, 118, 128). Bununla beraber Hz. Osman'dan gelen, "Pazarda hurma satıyor, 'Bu veskimde ölçtüm' diyordum" şeklindeki bir rivayetin doğruladığı gibi Asr-ı saâdet'te veskin teorik bir hesap birimi veya yük de-ğil ölçek olduğu (İbn Mâce, "Ticârât", 38),

hurma, tahıl, kuru üzüm, kuru incir gibi stoklanabilir gıda maddelerinin ölçümünde kullanıldığı anlaşılmaktadır. "(Hurma-nın / tahılın) 5 veskten azında zekât yok-tur" (*Müsned*, III, 59; Buhârî, "Zekât", 4, 32, 42, 56; Müslim, "Zekât", I, 3-6; Ebû Dâ-vûd, "Zekât", 2); "Peygamber 5 vesk veya daha aşağı miktar için arâyâ* satışına (bey'u'l-arâyâ) ruhsat verdi" (Buhârî, "Bü-yû", 83; Müslim, "Büyû", 71; Ebû Dâvûd, "Büyû", 20) vb. hadislere dayanan hü-kümler vesk ile ilişkili olduğundan bu öl-çeğin istiap hacminin belirlenmesini ge-rektirmiştir. Hadis ve fıkıh âlimleri arasın-da Asr-ı saâdet'te kullanılan veskin 60 peygamber sâina veya 240 peygamber müd-düne denk geldiği hususunda (*Müsned*, III, 59, 83; Ebû Dâvûd, "Zekât", 2; İbn Mâ-ce, "Zekât", 3; Tirmizî, "Zekât", 7) görüş birliği vardır. Tarih boyunca veskin farklı yörelere has ritl, men, kadeh, keylece, kile, kafiz, mekkûk, veybe, irdeb gibi diğer birimlerden karşılığı hesaplanmaya çalışılmış, ancak sâin değerinde bile uzlaşma-ya varılmadığından veskin ölçüsü de tar-tışmalı kalmıştır. Sâin hacmi 2,75 lt. alınır-sa veskinin (60 × 2,75 lt. =) 165 lt. ola-rak hesaplanır ki bu da (60 × 2,04 kg. =) 122,4 kg. civarında kuru gıdanın ölçüsü-dür.

Sonraki dönemlerde kullanımdan kalk-tığı anlaşılan peygamber veski sadece fi-kih kitaplarında atıfta bulunulan teorik bir birim olarak kalmış görünmektedir. Abbâsî Halifesi Hârûnürreşid'e (786-809) bir vesk nisbet edilirse de bunun peygam-ber veskinin iki buçuk katına denk geldi-ği belirtilmektedir (Ebû Yûsuf, s. 54; ayrı-ca bk. Hinz, s. 53). 713 (1313) yılında Fas'ta kullanılan şer'î veskin 1175'te (1761-62) kullanılan veskin üçte biri kadar olduğu da söylenmektedir (Kâdirî, II, 68). Ancak Kal-kaşendî'nin (ö. 821/1418) 60 peygamber sâina denk geldiğini belirttiği bu Fas veskinin adı "sahfe"dir (*Şubhu'l-a'şâ*, IV, 177). Buna karşılık Tunuslu âlim Tâcülârifin el-Bekrî'nin bildirdiğine göre şer'î vesk IX. (XV.) yüzyılın başlarında kullanılan Tunus kafzine tekabül etmekte olup her biri 12 Hafsî müddüne eşit 10 sahfedir (mikye-le) ibaretti ki bu da 320 şer'î ritla muadildi (*Annales de l'Institut d'études orientales*, III [1937], s. 79-81). Boubaker, hacmini 175,92 litre olarak belirlediği bu kafzin ölçtüğü buğdayın ağırlığının cins farkı se-bebiyle 117,8-135,4 kg. arasında değiş-ceğini söyler (*Turcica*, XVI [1984], s. 162). Evliya Çelebi'nin Sâve ölçülerine dair verdi-ği bilgilerden çıkan 1 vesk = 5 kafiz = 40 mekkûk = 60 sâ = 120 müd = 240 men =

480 ritl = 62.400 dirhem = 2.059.200 ar-pa eşitliği de muhtemelen teorik bir de-ğer ifade ediyordu (*Seyahatnâme*, IV, 381, 382). Şerif el-İdrîsî'nin (ö. 560/1165) 20 peygamber müddüne eşitlediği "veska" adlı ölçüğün Resûl-i Ekrem'in veskiyle alâkası bulunmadığı açıktır (*el-Ekyâl*, III, 342).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 59, 83; Ebû Yûsuf, *Kitâbü'l-Hârâc* (nşr. Muhibbüddin el-Hatîb), Bulak 1302, s. 54; İbn Sîde, *el-Muḥaṣṣaṣ*, Beyrut 1398/1978, III/12, s. 265-266; Şerif el-İdrîsî, *el-Ekyâl ve'l-ev-zân* (Resûl Ca'feriyan, *Mirâs-ı İslâmî-yi İrân* içinde), Kum 1375/1416, III, 342; Kalkaşendî, *Şub-ḥu'l-a'şâ*, IV, 177; Makrîzî, *es-Sülûk*, III, 245; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire* (Popper), IX, 118, 128; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IV, 381, 382; Kâdirî, *Neşrû'l-meşânî*, III, 68; W. Hinz, *Islamische Masse und Gewichte*, Leiden 1955, s. 53; M. H. Sauvaire, "Arab Metrology IV: Ed-Dahaby", *JRAS*, XIV/2 (1882), s. 283; a.m.f., "Matériaux pour servir à l'histoire de la numismatique et de la métrologie musulmanes", *JA*, sekizinci seri: VII (1886), s. 452; a.m.f., "Matériaux pour servir à l'histoire de la numismatique et de la métrologie musulmanes", a.e., sekizinci seri: VIII (1886), s. 273-280, 296-297; R. Brunschwig, "Sur les mesures tunisiennes de capacité au commencement du XVIIe siècle", *Annales de l'Institut d'études orientales*, III, Alger 1937, s. 79-81; Sadok Boubaker, "Poids et mesures dans la régence de Tunis au XVIIe siècle: Le ritl, le qafiz de blé et le mtar d'huile", *Turcica*, XVI, Paris 1984, s. 162.

CENGİZ KALLEK

VESVESE

(الوسوسة)

Şeytan tarafından

insanın içine sokulduğu kabul edilen
saptırıcı telkinler, kuruntu ve şüphe.

Sözlükte **vesvese** / **visvâs** "fisıldama, kö-tü telkinde bulunma, karışık sözler söyle-me, kuşkulama"; aynı kökten **vesvâs** "in-sanın içine doğan zararlı uyarıcı, kötü duy-gu ve düşünce, telkin, şüphe, fisiltı, ev-ham" gibi mânalara gelmektedir. Dinî ter-minolojide vesvese / visvâs, "şeytanın veya nefsin insana kötü ve zararlı telkinde bulun-ması, şeytandan yahut nefisten gelen, insanı dine aykırı aşırı davranışlara yönel-ten telkin"; vesvâs "şeytan, şeytanın insa-nın içine attığı saptırıcı dürtü, faydasız söz, şüphe ve tereddüt" anlamlarında kullanılır. Vesveseye kapılana **müvesvis** denir (Fî-rûzâbâdî, "vsv" md.; *el-Müfredât*, "vesve-se" md.; *Lisânü'l-Arab*, "vsv" md.; *Tâcü'l-ârus*, "vsv" md.; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, V, 187; Dozy, II, 814-815; Feyyûmî, s. 143). Ayrıca **nezğa**, **hems**, **hemze**, **hâcis**, **hatra** gibi kelimeler de vesveseye yakın anlamlar içerir (meselâ bk. *el-Müfredât*, "hems" md.; Muhâsibî, s. 95, 200, 250; Kuşeyrî, I,